
..... [p1]

+

Ållerheiligen-Avond 1886.

Hooggeachte Heer Gezelle,

Over eenige maanden heb ik mij de volledige verzameling van “Loquela” gekocht en tamelijk veel, zooveel als de tijd het mij toeliet, heb ik er in gelezen. Van over jaren hoorde ik van uwe taal- en dichtkundige werken spreken; nu heb ik u beter leeren kennen in uw schoon taalblad. Loquela lees ik heden zoo geerne, dat zoolang ik jaarlijks boven de noodige uitgaven 1.25 fr of 2.50 over heb, en Loquela Loquela blijft, ik er zal op ingeschreven staan.

‘k Weet van mijnen vriend en studiemakker A. Verdoodt, die u verleden jaar nog al eens schreef,¹ en ook uit Loquela hoe geerne gij hebt dat u inlichtingen toekomen over woorden in uw tijdschrift opgezant en over andere ongeboekte woorden en uitdrukkingen. In ‘t lezen van Loquela deed ik zoo menige aantekening, die u misschien welgekomen zou zijn. Als de tijd het mij zal toelaten zal ik ze u overschrijven en toesturen.

..... [p2]

Ik begin vandaag met iets of wat over de leste aflevering van Pietmaand² op de nevenzij te schrijven.

Mochten mijne aantekeningen u van eenig nut zijn; dat is al wat ik verlang.

Nog een woordeken. Natuurlijk, Eerweerde³ Heer, en kent gij hem niet die u schrijft. ‘K zal u dan zeggen dat ik student ben in ‘t groot seminarie van Mechelen, en uit gansch mijn hert onzer taal- kunst- en Volksbeweging ben aangekleefd. Gelijk velen mijner schoolgezellen, ben ik voor de gezuiverde volkstaal genegen, en afkeerig van de stijve hollandsche boekentaal.

Mijne geboortestad en woonplaats is Halle (Brabant)

.....

1 Guido Gezelle bracht een rede tijdens de feestzitting ter ere van L.L. De Bo, georganiseerd door het Davidsfonds te Tielst in 1885. In één adem bekritiseerde de dichter het al te voortvarend optreden van de West-Vlaamse studentenbeweging. Met het pamflet ‘De Ruitenbrekers’ reageerden de studenten en klaagden het gebrek aan loyaliteit van hun ‘Heer en Meester’ aan. In zijn brieven van november en december van 1885 vroeg Alfons Verdoodt dat Gezelle zijn visie op de Vlaamse beweging klaar en helder toelichtte.

2 Loquela: 6 (Pietmaand 1886) 5.

3 Sic.

Manten en Kalle

Ze gingen te gaar naar Halle,

Enz ... duik-almanak - 6 sporkele⁴

Geef ik u dan soms ongeboekte woorden op, ze zullen gekomen zijn uit den tongval mijner geboortestad, (tongval die onder meer dan een opzicht op den Westvlaamschen trekt). Tenzij ik het anders aanduide.

Weet ge, Eerw. Heer, dat drij uren van Halle, te Herne (Brabant) neven Edingen⁵ (Enghiën), de slepende e,⁶ achter zoovele woorden bijna als in [*West-Vlaanderen*], gevoegd wordt? Daarvan

..... [p3]

later.

Aanveerd, Eerw. Heer, mijne eerbiedige groetenissen

J. Sencie

Groot Seminarie

.....

4 Guido Gezelle publiceerde de spreuk in: Duikalmanak: (06/02/1886) alsook in 1888.

Het vervolg van de spreuk gaat daar als volgt:

Manten liep 's zeerst

En Kalle was er eerst.

Manten = Amandus en Kalle = Katherine.

"De twee figuren die tot 1382 op de Kortrijkse beiaard het uur of halfuur sloegen – nu op de Notre-Dame in Dijon – bleven in Vlaanderen spreekwoordelijk als typen voor man en vrouw." J. Boets, Guido Gezelle. Spreuken en gezegden. Coda: Antwerpen, 1993, p.282.

Gezelle publiceerde de spreuk ook al eerder met uitleg in: Dagwijzer, Woensdag, 6, Sint-Amandus of Amand. In: Rond den Heerd: 2 (2 February 1867) 10, p.77.

5 Het stadje Edingen (Frans: Enghiën) ligt net over de taalgrens op 20 km ten westen van Halle in de provincie Henegouwen.

6 'Slepende e' verwijst naar een toegevoegde e, zwak, dof uitgesproken (/ə/). Deze wordt veelal toegevoegd in dialectwoorden vb 'zevene' i.p.v. 'zeven'. In een [brief van G. Gezelle aan G. Van Mullem](#) schrijft Gezelle: "Het woord "slepende e" is een dwaas uitvindsel". Volgens hem hoeft u niet druk te maken over die toegevoegde 'e'. Of het nu 'roede' of 'zevene' is, die eind-e klinkt altijd al zacht en slepend. Het is geen grote uitzondering of afwijking.

Mechelen (Antwerpen)

Aflevering Oestmaand. - Onverwaaid.⁷

Bij ons komt het woord verwaaien eens voor en dat is in de uitdrukking:

Zijne beenen of billen zijn verwaaid van den wind.

Wordt bijzonder gezegd van kinderen die in hun broeksken p.... of wateren (gelijk de Hollanders zeggen) als, met windweder, het wat opdroogt en op het vel kleine roode puistekens komen, die jeuksel te weeg brengen.

Pietmaand.

aan 't woord Kerstig.⁸

In meestal de woorden die rst of rs hebben wordt te Halle in de uitspraak de r weggelaten.

B.V. bě(u)zze = beurze

ězel = orzel

kězel = korzel

kĕt = kort

stĕtten = storten

schĕs = schors

+ In die woorden wordt de ě uitgesproken als in ge van gezelle kort; ze heeft een beetje weg van de eu kreut.⁹

.....

7 G. Gezelle, Zantekoorn. Onverwaaid. In: Loquela: 6 (Oestmaand 1886) 4, p. 25-31: "(...) Deken De Bo zaliger heeft in zijn Idioticon het w. verwaaid opgeteekend, dat, door verwarring, in den zin van onverwaaid misbezigd wordt. Hij zegt immers aldus, bij Verwaaien, "door den wind gedroogd, neergeworpen, geslingerd, gewrongen" worden. (...)".

8 G. Gezelle, Zantekoorn. Kerstig. In Loquela: 6 (Pietmaand 1886) 5, p. 34-37: "(...) Het vreemd w. Kerst, kersten, kerstenen, Kerstdag, enz., dat buiten allen twijfel met eene r te schrijven is, als afkomstig van het Grieksche Christos, latijn Christus, wordt insgelijks Kest, kesten, Kestdag uitgesproken; zoo hoort men nog besten voor bersten, neste voor nerste, west voor werst, desschen voor derschen, weffel voor werfel - wervel, kespe voor kerspe, eeder voor eerder, zeeder voor zeerder, enz. (...)".

9 "Kreute, krutte ook krote, v. Kindje, fr. *petit enfant*." Zie L.-L. De Bo, Westvlaamsch Idioticon, Gailliard, Brugge, 1873, p. 573.

Een ander voorbeeld van de weglating der r, hebben wij, denk ik, in ons woord gettig; E.g. Dat brood is gettig; dat wil zeggen dat in dat brood vast, voedend kruim in zit, dat er deugd in zit, zoo als het is in brood van tarwebloem

..... [p4]

met korenbloem gemengeld, gemaakt. Men heet dat brood hier gruizen of geruiszen brood.

Dat woord gettig is dunkt mij, eene samentrekking van 't woord gehertig (van herten, zie Loquela Pietmaand)¹⁰ dat men anders niet en zou uitspreken als gettig; immers van gehertig, valt de r weg, en 't woord wordt gehettig; de h en is bij ons niet gekend, dus geëtig en bij gevolg gettig.

Gevolg daarvan is dat wij 't [*bijvoegelijk naamwoord*] bezetten van 't werkwoord in 't Brugsche gebezigd.

In 't Bijblad van Oestmaand werd er gevraagd wat brood was, dat niet genoeg geerd (geheerd) en is.¹¹ En heeft dit woord geene betrekking met gehert (geerd)? Het zou er eene verkorting kunnen van zijn. dees gis ik enkel.

Verder nog voor 't woord kerstig. (bl. 36)¹²

Bij ons bestaat een spel met de marbers dat men knetsen¹³ (zie aan dit [*woord*] Schuermans) en 't welk bestaat in de knikkels op een te stooten en ze zoo van elkander te verwijderen.

.....

10 G. Gezelle, Zantekoorn. Herten. In Loquela: 6 (Pietmaand 1886) 5, p. 33: "Herten, Hertte, gehert. = Herte hebben of doen hebben. — Men zegt b. v. van brood dat het niet genoeg gehert en is als het herte, de binnenste kruime van 't brood, deegachtig is, 't zij omdat het brood te letter gebakken of niet genoeg gekneet en wierd. Geh. in 't Brugsche. Z. De Bo, i. v. gehert."

11 Vraag in: Bijblad van Loquela: 6 (Oestmaand 1886) 4, p. 1: "Wat is brood, dat niet goed, niet genoeg geerd (geheerd) en is? Uitspr. - eer- gelijk 'm peerd."

12 Gezelle, Zantekoorn. Kerstig. In Loquela: 6 (Pietmaand 1886) 5, p. 34-37: "KERSTIG, uitspr. kestig. = Vijsgezind, hittig, kittig, korzel, haastig, kort van stoffe. — "Dat dat veintje zoo kerstig ni' en ware, 'k zouder wel mee over de' weg kunn'. Ja ma', die knape is wa' kerstig, meen-je. Hij is wa' kerstig, ge zoudt rap 'n wante krijgen." Geh. Beueren-bij-Rousselaere. (...)
p.36: Kortbrakig, gelijk een karste, vijsgezind, knoterachtig, korzelhoofdig, enz., gelijk een die aan tafel zit, en, niet wel ter ate zijnde, op alles wat te knoteren en te knorzelen vindt. Dat is korstig, karstig, kortkarstig, dat is kerstig zijn."

13 In: L.W. Schuermans, Algemeen Vlaams Idioticon, Leuven, 1865, p. 262: "KNETSEN, KNITSEN, o. w., knotsen, tegen elkander stooten (Kemp.); in Kl. -Br.: een marbers- of knickersspel, elders knitsen gezegd."

Het woord kretsen¹⁴ (gratter)¹⁵ en van daar kretserken (allumette)¹⁶ L. Schuermans), wordt bij ons gelijk al de werkwoorden van dien aard, uitgesproken krächen gelijk ch in [*fransch*] *cracher*, of sh in 't [*Engelsch*] *to crash*: andere voorb.: smetsen¹⁷ (Schuermans), dretsen¹⁸ (of dressen), pletsen,¹⁹ flets(en)²⁰ = (pannekoek), knetsen;²¹ in al die woorden verandert e in a en ts in ch

Ik hoor soms eene uitdrukking bij ons, maar weet niet juist of zij niet “gefabriceerd” is geweest door ‘t volk in latere tijden: Krets ([*uitgesproken*] *Krach*) zijn, dat beteekent zat zijn, bedronken zijn. (en dus krank van zinnen)

Het woord krezer, kreyser van Kiliaen²² bestaat bij ons nog; maar zonder de laatste r; men zegt krêse ([*fransche*] ê = [*fransch*] braisê) en dat beteekent ruststoorder, lastigaard, een jong die niemand kan in vrede zien en gerust laten, maar die altijd krezt of ontevreden is, of last verkoopt.

.....

- 14 Kretsen. In: L.-L. De Bo, *Westvlaamsch Idioticon*, Brugge, 1873, p. 573: "Kretsen, kretste, heb gekretst (fvl. èkretst), b. w. Krassen, krabben, fr. gratter."
- 15 in: L.W. Schuermans, *Algemeen Vlaams Idioticon*, Leuven, 1865, p. 289: "KRATSEN, in Limb. en Duitschland gebruikt voor krassen (krabben), fr. gratter; bij Kil. kratsen en kretsen, engl. crathe, scratche, I. scabere."
- 16 In: L.W. Schuermans, *Algemeen Vlaams Idioticon*, Leuven, 1865, p. 293: "KRETSKEN, o., voor: kretsstekje, fosfoorstekken (Brab.); van: kretsen."
- 17 In: L.W. Schuermans, *Algemeen Vlaams Idioticon*, Leuven, 1865, p. 631: "SMETSEN (smijtsen), onder het eten de beweging van tong en tanden laten hooren (omstr. Brussel). Z. smatsen, smots."
- 18 In: L.W. Schuermans, *Algemeen Vlaams Idioticon*, Leuven, 1865, p. 105: "DRESSEN, DRETSSEN, DRIJTSSEN, o. w. spatten, uitspatten: als men een steen in eenen plas werpt, *drest et water op al wat er omtrent is. Het regent dat het drest*, d. i. het regent fel: vanhier *dresregen*, stortregen. Omtr. Leuv., te Antw. st. en pr. dressen."
- 19 In: L.W. Schuermans, *Algemeen Vlaams Idioticon*, Leuven, 1865, p. 490: "PLETSEN, van plets (slag),, drukt den klank uit van een slag of van iets wat valt, en vandaar de beteekenis van kletsen, klappen, klakken, slaan: *in de handen pletsen*. Iemand op de kaak pletsen. 't *water of in 't water kletsen* (VI., Br., Antw., Limb.)."
- 20 In: L.W. Schuermans, *Algemeen Vlaams Idioticon*, Leuven, 1865, p. 127: "FLETS, v., woord dat het gerucht uitdrukt 't welk een week of vloeibaar lichaam maakt als het valt: *het meisje viel en, flets, daar lag haar melk op den grond*."
- 21 In: L.W. Schuermans, *Algemeen Vlaams Idioticon*, Leuven, 1865, p. 262: "KNETSEN, KNITSEN, o. w., knotsen, tegen elkander stooten (Kemp.); in Kl. -Br.: een marbers- of knickersspel, elders knitsen gezegd."
- 22 Kiliaen: "Kreser kreyser: vetus. fland. j. (= id est) muyt-maecker. Kreten, j. (= id est) kreyten: irritare."

Briefbeschrijving

Verzender	Sencie, Pieter Jozef
Ontvanger	[Gezelle, Guido]
Verzendingsdatum	31/10/1886
Verzendingsplaats	Mechelen (Mechelen)
Annotatie	Briefversie van datering: Allerheiligen - Avond 1886 ; adressaat gereconstrueerd op basis van de aanhef en de brieftekst.
Annotatie	Briefversie van datering: Allerheiligen - Avond 1886 ; adressaat gereconstrueerd op basis van de aanhef en de brieftekst.

Documentbeschrijving

Fysieke bijzonderheden

Drager	1 dubbel vel, 209 mm x 134 mm papier, wit, vierkant geruit papiersoort: 4 zijden beschreven, inkt
Staat	volledig
Toevoegingen	op zijde 1 rechtsboven bijgeschreven onder de datum: [31/10] (inkt, hand P.A.); idem rechts in de bovenrand bijgeschreven naast de datum: 9ber (inkt); alle zijden met inkt doorgehaald

Bewaargegevens

Land	België
Plaats	Brugge
Bewaarplaats	Guido Gezellearchief
ID Gezellearchief	5713
Bibliotheekrecord	https://anet.be/desktop/gga/nl/opacgga/nr=tg:gga_6.12008

Inhoud

Incipit	Over eenige maanden heb ik mij de
Tekstsoort	brief
Talen	Nederlands

Gevolgde codeerpraktijk

De tekst werd diplomatisch getranscribeerd, en aangevuld met een editoriale laag.

De oorspronkelijke tekst werd ongewijzigd getranscribeerd; alleen typografische regeleindes en afbrekingstekens, en niet-betekenisvolle witruimte werden genormaliseerd.

Auteursingrepen in de tekst (toevoegingen, schrappingen), en latere redactie-ingrepen (schrappingen, toevoegingen, taalkundige notities) door de lezer werden overgenomen en expliciet gemarkeerd.

Voor een aantal tekstfenomenen werden naast de oorspronkelijke vorm ook editeursingrepen opgenomen in de transcriptie: oplossingen voor niet-gangbare afkortingen en correcties voor manifeste fouten. Daarnaast bevat de transcriptie editeursingrepen ter verbetering van de leesbaarheid (toevoegingen, reconstructies) of ter motivering van transcriptie-beslissingen (aanduiding van onzekere lezingen, weglating van onleesbare tekst). Alle editeursingrepen worden expliciet gemarkeerd.

Colofon

Titel	31/10/1886, Mechelen, Pieter Jozef Sencie aan [Guido Gezelle]
Editeur	Miet Hubrechts; Universiteit Antwerpen
Wetenschappelijke leiding	Els Depuydt
Partners	Openbare Bibliotheek Brugge (Guido Gezellearchief); Centrum voor Teksteditie en Bronnenstudie (Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren); Instituut voor de Studie van de Letterkunde in de Lage Landen (ISLN) (Piet Couttenier, Universiteit Antwerpen); Guido Gezellegenootschap
Uitgever	Guido Gezellearchief, KANTL/CTB
Plaats van uitgave	Brugge, Gent
Publicatiedatum	2025
Beschikbaarheid	Teksten en afbeeldingen beschikbaar onder een Creative Commons Naamsvermelding - Niet Commercieel licentie.

Disclaimer	De editie van de Guido Gezellecorrespondentie is het resultaat van een samenwerkingsproject met vrijwilligers. De databank is in opbouw, aanvullingen en opmerkingen kunnen gemeld worden aan els.depuydt@brugge.be .
Citeren	Een brief kan worden geciteerd als: [Naam van editeur(s)], [brieffschrijver aan briefontvanger, plaats, datum]. In: GezelleBrOn, Wetenschappelijke editie van de correspondentie van Guido Gezelle. [publicatiedatum] Available from World Wide Web: [link]
